

2
806

RA-21270

August Gottlieb Spangenbergi

RA-21270 alle

neide Paawli Sönnu:

se Sönnu fest Ristist

om üts Hullus neile, kumma hukka läwa;
ent meile, kumma meije önsas same, om
temma üts Jummalä wäggi.

x Korentiliste Namatun x Pär. 18 Wärs.

Barbi linan Saksakelen wälja antu 1791

ja nääs

maa fele päle ümbre tettu ninf wäljaantu

Aleksander Naudiassa,

Tarto - Linan.

Keiserlikko Universtiteti Bensuri Kohto lubbaga.

Trükkitu Grenziusse man.

1807.

2
Tartu Riiklik Olikool
Raamatukogu

40731

Meide Vaaroli Sõnnu sisen 1 Kor. 1, 18 rõda
sin, om se kõnne üttest oppusfest, kummast se õnsus
kinnitetas, nink kumba meie mitte muido ei tahha,
kui läbbi se selge Pühha kirja ülles tunnistada. Sest
se tähhelepanneminne selle oppusse päle, ei olle
meile ütfinda tullolit, enge ka ainult waja.

Seperrast tahhame meie tige sega, mes meie
sest ütteme: henda ainult ütfinda se Pühha kirja
päle pohjandada.

Jummal meie õnnisteggija, andko omma
armo se mannu, nink lasto sedda paljotelle õnnis-
tusses singginedä.

S. 1.

Jummal om omma armo selle Innimisse sugga
wasta, kōhhalt esfiärrälitko wiil walge ette tonu, et
Temma omma ainust sündinu Poiga se Ilma sisse
om lähhatanu, et meie Temma läbbi peäme ellä-
ma a). Sestammast ainust Jummalata Pojast üte-
teldas nida: Jummal om arwaldetu lihhan b),
nink se sõnna saije lihhas, nink elli meie seän, nink
meie näime Temma aumustust, kui aino sündinu
Poja aumustust Esäst, täüs armo nink tõttet c).

A 2

Kui

a) Jan. 3, 16.

b) 1 Tim. 3, 16.

c) Jan. 4, 14.

Kui ka: Sisse kui latxil lihha nink werd om, nida om
 Temma ka särätsel kombel sest ossalikkus sanu a).
 Nink Temma om kombist ka kui Inniminne lõitu,
 nink sesamma Inniminne, Jesus Kristus, om se ai-
 nuis wahhe-mees, Jummalala nink Innimiste wahhel,
 ke henda essi om andnu Eike Innimiste eest ärralun-
 nastamishe hinnas e). Ent Temma olli üts Inn-
 minne ilma pattuta. Kui Tarwit essi hennest üt-
 lep: Mätsse, minna olle pattatsest seemnest sünnitetu,
 nink minno Emma om minno pattu sissen sanu f);
 nida ütlep se Engel, se Jummalala läst selle Marialle:
 Pühha waim saap sinno päle tullesma, nink se Eige
 kõrgemba wäggi saap sinno ülle warjoma; seperräst
 ka sedda Pühha, kumb sinnust saap sündima, saap
 Jummalala Pojas kutsutama g). Mes nida se neitsi
 Maria om sünnitānu, se olli Pühhaast Waimust h),
 nink mes temmāst sündi, se olli Pühha, nink sai
 Jummalala Pojas kutsutus.

Kui nüüd se Isand meie Innisteggija om-
 mast sündimisest jo pühha olli, nida olli Temma ka
 jānu. Se Jummalala Sādus olli Temma sõamen i),
 se om: Temma armast Jummalat Eigest sõamest,
 Eigest hengest, Eigest melest nink Eigest jõuwust, nink
 neid Innimisēi armast Temma nida, et Temma
 omma ello neide eest ärra and. Temma olli se Eige
 tārowelikkumb Rojo ommast Esāst k), nink ni
 kui Jummal se arm om l), ni olli Temma ka arm,
 Sedda omma Esā tahimist tettā, se olli Temma

toi

d) Ebr. 2, 14. e) 1 Tim. 2, 5. f) Tarw. 51, 7. g)
 Euf. 1, 15. h) Matt. 1, 20. i) Tarw. 40, 9. k)
 Kol. 1, 15. nink Ebr. 4, 2. l) Jan. 4, 8.

toidus m). Temma es tija üttestke pattust n), olli
 ilm süda nink püretāmatta o). Temma alland hen-
 da essi, nink wõt sullase palget hennele, nink sai kui
 üts tõine Inniminne, nink olli kombist kui üts In-
 niminne lõitu p). Temma olli hiljamelesik, nink
 sõamest maddal q). Ehk Temma kü rikkas olli, sai
 Temma meie perrast waises, et meie läbbi Temma
 Waisusse rikkas saasse r). Nink ütteleke Innimis-
 sele es kēlā Temma omma Abbi s). Konna nüüd
 Temma kohhalt ilm weata olli, sis es sünni Tälle
 ütteleke nuhtlust, ent weel wāhhāmb sedda teotetu nink
 wallolikko risti surma sādā risti pādā.

S. 2.

Mes se Pühha Kirri sest Innimisēe ärrarikmis-
 sest kōnnelep, om siin sest selgede nātta: Jummal se
 Isand kaije enne sedda Wee Upputus, et Eik Mot-
 leminne nink Teo se Innimisēel olliwā kurja ikkes,
 nink eggal ajal t), nink perrān Wee Uppotust tun-
 nistap, et se Innimisēe sõamest kurja mõtlemisēe
 wiši wāljā tullesma jo norest eāst sani u). Jumma-
 la silma kaewa tōtteste õigede, nink mes Temma üt-
 lep, se om ilm pudumatta tōttelik. Meie Isand
 Jesus Kristus ütlep: Sisest, sest Innimisēe sõa-
 mest tullesma wāljā kurja mõtte, Abbiello rikminne,
 Portminne, Tapminne, Wargus, Kirsidus, sallā-
 lik kawwalus, Impuhtus, kawwal Silm, Juma-
 mala teotus, Kōrkus, Hullus v). Kui se nüüd
 sādā

m) Jan. 4, 34. n) Kor. 5, 20. o) 1 Pet. 9, 19. p) Will.
 2, 7. q) Matt. 11, 29. r) 2 Kor. 8, 9. s) Apos. 10,
 38. t) 1 Mos. 6, 5. u) 1 Mos. 8, 21. v) Mark. 7, 21. 22.

fäält sisest, sest Innimisest sõamest wõltsia tulley; sis
 omma nemma pedetu fäält sisest, nink finni warju
 al. Kuni sedda Henge nink Jhho ärrarikkup, nink
 se ärrarikkotitu Innimisest loom, nimmeretäs Pühha
 Kirja perra, se Lihha w). Määräst suggu kannap
 sis se Lihha? Pawel ütley: Lihha teo omma arowa-
 likko, kui omma Abbiello rikminne, Portminne, Ro-
 jus, Ehräkus, Wäär. Jummalta pälleminne, Rööd-
 minne, Wain, Riid, Wiibha-stelleminne, Wiibha,
 Tõrra, Karwal Oppetamine, Kaddeus, Rööw-
 minne, liig Jommine, liig Edminne, nink mes-
 nisuggust ennämb om x). Sest sārātsid kurje asju
 om weel ennämb, kumb meije kui kurja suggu, se
 ärrarikkotu Innimisest lomu sisest, woime nätta,
 nink se ille bigussega ärabeltida. Mi kui se Paggae
 nide seän om sündinu, sedda wõttap Pawel siin kii
 Poffo: Nemma omma kii täis illekohhut, Portust,
 Kurjust, Ahnust, Tiggebust, täis Kaddeust, Rööw-
 mist, Rida, Karwalust, kurja Kombit, Keleand-
 jid, Ketepešjid, Jummalta wiikajid, Mägotasid,
 Rõrki, Kitlejit, kurja mõtlejit, Wanuambil ilm sön-
 nawõstlikko, Kummalid, Usotumme, Armetumme,
 ilmeplikko, ilmarmolikko, nink nida ennämb y).
 Et Judaliste seän ei olle ka parrembast lānnu, sedda
 näitap Temma neile se perratullewa Kirjaga selgeste,
 nink litte sure kindimāmissega z). Nink kas se ei olle
 mitte walge een, kuis se neide seän lāāp, kumma risti
 Rahwas omma, kumma selle armo oppuselle ilm
 sön-

w) Jan. 3, 6. x) Gal. 19, 21. y) Rom. 1, 29 = 31.

z) Rom. 2, 19 n. t. f.

sōnnawõstlikko omma, nida samma lāāp? Kas se ei
 olle ilm wastakõnnelematta illesnäutminne sest sug-
 gawast ärrarikkimisest, se Innimisest sisest? Se
 mannu tulley weel, et meije ka sedda hāād mahha
 jättame, kumba Jummal meile om kāsnu, ka õkwa
 nidasamma Pattu teme, kui lābbi se, kui meije Kur-
 ja teme, kumba Temma meile om ärrakeelnu. Se-
 perrast peame nüüd meije Jummalat uskma, sedda
 Jummalta peljust, nink sedda Jummalta armo, ja
 sedda lodust Jummalta päle, nink Armastamist om-
 ma lähhemba wasta n. t. f. Sest eggauis Pu, kumb
 hāād suggu ei kanna, saap mahha rajotus nink tule-
 leheidetus a).

S. 3.

Nüüd woip käl olla, et üts ehk tõine mõtlep:
 Oh! se nink tõise pattu sisse ei olle minna ommete mit-
 te saddanu! Ent kas temma sepārast ilm süüta om?
 Sest Jummalta kāsnu ütlemisest perra, ei olle teāte
 Temma een ilm süüta b). Sest siin ei olle ütlete
 wahhet. Neil Innimisist pudup figil Jummalta
 Kittusfest, kumb neile peas ollema c), se om: neile
 pudup sedda illusat Jummalta Rojo, kumma sisse
 nemma olliwa lodu.

Kuis se om woimalik, et sārātsse moistlikko mi-
 he, kumma i ütšinda Piibliga, enge ka tõiste hā
 Ramatudega tutwa omma, nink kummille ka se kāen
 ollow Innimiste suggu saisus mitte ilm tundmatta
 ei olle, se wasta julgurwa kōnnelda: Meije ei pea

om

a) Matt. 7, 19.

b) 2 Mos. 34, 7.

c) Rom. 3, 23.

ommette nida mõtlema, et ne Innimisise ni wäega ärra rikkotu omma, ent weel wähhämb sest nelle Innimisille nida julgede nink kängeste ärra kõnnelema; sedda ei olle minna weel essi nida woinu tutta. Se woip käl selgede sest perra tulla, et nemma henda se päle järiwa. Nemma tahwa henda essi, nink muid Innimissi hä kombelissis tetta, ilma Kristusse mannu tullematta. Kui nemma nüüd peässe kõnnelema, et ne Innimisise kohhalt ni wäega omma ärrarikkotu, ni kui nemma ka tõttest omma; sis peässe nemma ka uskma, et se mitte neide jõuwo sis sen ei saisa, sedda diget tõttelikko ello komba ilma Kristuseta, fige neide omma waiwamisise nink orjussega kätte sada. Ja, üteldas: Kui neid Innimissi neide hä teo nink kombine perra elläwa; nink nemma kuulwa sis, et se Inniminne nida ütte sügäwa ärrarikmisise sis sen om; sis sawa nemma kohhalt omma meelt ärra heitma, nink omme käsä lastma mahha wajoda.

Minna üttele se päle läbbi tundmisise nink üttele tede samissegä: Pandke selle Rahwale käl sedda tõttet ette, et nemma Henge nink Jhho polest pohjani ärrarikkotu omma; ent näitke nelle ka ütten, et Jesus Kristus om Ilma sisse tulnu, neid pattatsid neide häddast nink waiwast ärra lunnastada, nink et Temma ohwrin om tõtteste löida armo nink wabastust figest pattust fige Ilma eest.

Pallege neid, et nemma henda fige omma häddäga Temma jalgu ette heitwa, se lotussegä, Temmwoip nink tahhap teid awomitada. Sis sate teije

joudo

joudo sama, Jummalal laisis sada. Temma saap teile teije pattu andis andma, nink käl teije wikkusüttitama. Nemma sawa Temmast üttele wastset sõand nink üttele wastset waimo sama, nink Temma saap neist särast Rahwast teggema, kumma Temma tee pääl käiwa, nink Temma käsä piddäwa nink se perra terä. Temma arm saap neide sõamid täitma, nink nemma sawa himmo nink wäkke sama, Temma armo rikkusse häist sedda diget nink tõttelikko ello wiisi illes nähta, nink neide ärrarikkotu Ollemisise tundminne ei sa neid mitte meeleheitlikkus teggema, se ello perra waidlema, enge neid ennämb Kristusse läbbi se pole kihhotama nink ajama. Se om se dige tee, se tõtte ello komba himmustaminne, nink sedda tijaäwa, Jummalal olgo tenno nink kütus! paljo tuhhat Innimisise, läbbi se õnsalikko tundmisise.

S. 4.

Mes om nüüd seperra tuller sest, et ne Innimisise pattatse omma? Se surm. Jummal se Jhho sand üttele se eesmätsse Innimisise wasta: Selle hä nink kurja tundmisise Puust ei pea sinna mitte sõma: sest kummal päiwal sest sõbt, saat sinna surma koolma d). Nink nida om se surm käl Innimissi läbbi tüknu, konna nemma käl omma pattu tennu e). Sest se surm om se pattu pääl f).

Se ello saaisap selle surma wasta: Sest kui se ello ärra käsä, sis tullep se surm. Nüüd kõnnelep se Pühha Kirik üttest komolikkust nink waimolikkust, nink

d) 1. Mos. 2, 17.

e) Rom. 5, 12.

f) Rom. 6, 23.

nink ka üttest iggawetseft ellust g). Nink nida om ka
 üts ajalik ehk lomolik, ja waimolik nink iggawenne
 surm. Kui se Jesand meie Önnisteggija üttelep: olle
 usfutaw ammat surmani, sis tahha minna sulle ello
 wannikut anda h); sis om se kōnne seft lomolikkust
 surmast. Se Jesusse Jūngri Jani Kōnne om nida:
 Meije riisame, et meie surmast olleme tulnu ello sisse:
 Seft meie armastame wellitsid, ke welle ei armasta,
 se jādap surma i); om se waimolik surm mõtteltu. Kui
 sedda se Pühha Kirja sissen nimmitetas: Ent pelg-
 likul, nink umbusjil, nink hirmolikkul, nink tap-
 jil, nink Portjil, nink Mõhul, nink wäär Jumma-
 la orjajil, nink ligel Wõlsjil saap omma ossa olle-
 ma; se Mõlki sissen kumb tulle nink tõrwaga pal-
 lap, se om se tõine surm k); nida om se õige selge,
 et ega se iggawenne surm om moista antu. Nida
 kui nüüd se lomolikko surma lābbi se heng seft ihhust
 saap ärralahutetus, nida sammoti om se üts wai-
 molik surm, kui üts Jnniminne wõbras om, nink kaw-
 wen seft ellust, kumb Jummalast om l), se pattu
 nuhtlus om se iggawenne surm.

S. 5.

Se mannu tulley ka weel se, mes meie seft sun-
 dusseft loeme, et Jummal middāse wāhhāmb om-
 mast sādusseft nink kāsust ei jätta, kui seft önnis-
 tusseft; sedda neilesinnatsille anda, kumma Tem-
 ma tee pāle jāwa, nink tõisille kē sedda jälle, kum-
 ma

ma seddasamma mähha jātwa m). Nink se man-
 om kēl tāhhele panna, et eggauts pat, kui ehk mah-
 ha jättetas, mes Temma kāsnu, ehk mitdāse tētās,
 mes Temma om ärrakeelnu, sedda wannet hennega
 toop. Seft se saisap kirjotetu: Ärrawannotu olgo
 eggauts, ke ei jā tige se sisse, mes sādusse Namatun
 om kirjotetu, ei temma seddā teep n); nink, kui kēdā
 ke sedda terwet sādust peap, nink rikkup üttele, se om
 kirjotetu tõwveras sanu o). Se lāts kēl Israeli Rah-
 wa pāle, neile essārwalde, nemma piddiwa henda
 neide kāsnu nink Ärrakeelmiste perra piddāma, kum-
 ma neile ommas se sissen oliwa, nink es olle mitte
 kēl Jnnimiste pāle mõtteltu. Ent konna se Leppin-
 go kirri, kumba Jummal selle Israeli Rahwaga oll-
 tennu, ka õkwa se Jummal tahtminne kēlile Jnni-
 misile olli, nink Temma õigus, sedda kēl man
 piddāda, kumba ka ne Paggana omma tāhhele
 pandnu; nida om ka sesammaga se Önnistus
 nink se Wanne, ei mitte ütsinda Israeli Rahwa pā-
 le tāhhendāda. Seft se Jummal armastus nink
 Temma tõisidus om se assi sedda Jnnimisile piddā-
 da, nink saisap se sissen pohjas; nink om illuminu-
 matta.

Se lābbi om selge, et kēl Jnnimisse ilma Kris-
 tusseta wanne al saiswa, seft üttele Jnnimist ei olle,
 ke pattu es tees p). Kui nüüd eggauts pat sedda
 wannet nink sedda surma tenip; mes peap sis kēl
 üttest Jnnimisseft mõtlema, kelle terwe ello kui üttele
 ahhila

g) 1 Kor. 15, 45 nink Jan. 3, 36. h) J. arwal. 2, 10.
 ä) 1 Jan. 3, 14. k) arwal. 21, 8. l) Ewef. 4, 31.

m) 3 Mos. 26, 1 n. t. f. 5 Mos. 28, 1 n. t. f. n) Rāf.
 3, 10. o) Jaf. 1, 10. p) 1 Kōn. 8, 46.

ahhila om selge Pattuga? nink Mannasfega peap-
üttema: minno pattu om ennâmb kui Liwa merre
weren, se om: neid ei olle mitte ärra armada d).

S. 6.

Nida om se Inniminne pattu sissen, kumba
temma orjap, üts õnneto Lojus, sest se pat om se
Nahwa ärrarikminne r). Se mannu tullep weel, et
temma satana woiwusse al saiasap s). Nink se läap
saggede ni kaugelle, et se Õnnisteggija Judaliste
wasta üttel: Teije ollete sest esfast Kurratist, nink
omma esfa mele perra tahhate teije tetta v). Se
al saiasate teije, ni kui enne sest om jo ütteltu, wande
al; nink ni kui nemima waimolikkust kolu omma, ni
da om neile ka sedda iggawest surma ota.

Jummal se Isfand olles küi woinu seperrast
sedda Innimist ärra tougada nink ärra heita, nink
kui Temma ka sedda olles tennu, sis olles Temma
sisfi ikkes kui üts õige nink pühha Jummal piddanu
tuttus sama. Ent konna Temma se arm om; sis
olli Temma sissen se Hallastus, nink üts ilm poh-
jata waidleminne, neid Innimissi neide häddäst
nink õnnetussest wälja fisku, enge neid ka omma
õnnistusse nink se iggawetse ello osfalikkus tetta.
Ent kelle läbbi piddi Temma sedda suurt Tõdd,
kunna ni paljo tubhat Innimissi neide hädda sis-
sen olliwa, neid pattust ärralunnastama, nink om-
ma rõmo sisse neid saatma, täwwekkust ärratal-

litada.

d) Mannas. w. 9.

r) Gal. 6. 14. 34.

s) Apok. 26. 18.

v) Joh. 8. 44.

litada? Ni paljo millioni Pühha Englist u) es olle
ommete ütte ainust lõida, se sedda suurt tekko olles
woinu ärra orjada; ei ka ütte se Innimisse suggu
seäst, kumma ni koshalt ärrarikkoju olliwa, olli weel
paljo wähhâmb mõttelda. Se Jummal Poig,
se Loja nink õige lojusse üllespiddaja v), wõt sedda
Tõdd essi henda kätte, nink Temma armas Esfa
and Tedda läbbi armo selle Innimisse suggule siia
ma päle w).

S. 7.

Sellesamma suure asja pärrast, se om, sedda ärra
Lunnastamist neide Innimiste suggule saatma, pidi
di Temma ei ütsinda Innimisses sama, enge Tem-
ma and henda ka õige rasseuste sisse, mes se Inni-
misse ello läbbi pattu saddamisse hennega üttent toop,
nink tuus sedda fik henne man, mes üttele waiselle
Innimissele sin ilman woiw rasked päle saddada.
Temma and henda essi se Israeli Nahwa sädus,
se nink käsude alla x), nink piddas henda nida
õigen sädusse kõrra perra, et ka Temma wainlasse
es woi üttele siida Temma päle lõida, ehk tunnista-
da y). Temma sai ka neist kurest waimust, ni
häste kui ka neist kawwalist, nink wihhalisist Inni-
missist perran kiusatns, õtse kui üts tõine Innimen-
ne perran kiusatas, ent sisfi ilma pattuta z). Sure
waimo nink wäga oppet Temma Jummal taht-
mist meije õnnistussest a) nink Temma armas Esfa

tun-

u) armoal. 5. 11.

v) Ebr. 1. 1. 2.

w) Jan. 3. 15.

x) Gal. 4. 4. 2 (y) Jan. 8. 46. z) Matt. 4. 1 n. t. f.

a) Jan. 7. 16. 17.

tunnist tädä, kui omma kästu ehk lähätetu Po-
ja, ilm arwamatta ning ütlemättä imme ning täh-
tiga b).

Se fige immetaolikkumb, ning kumma ülle mei-
je Tedda sääl iggawessen ajan weel same kitma, se
olli, et Temma henda — konna Temma ommete
Jummal ülle fige kitteru iggawest olli c) — läbbi
armo neide ärra kaddonu Jnnimiste pole käänd,
ning sedda fige kurblikkumbat ning mörrodambat
saisust, neide pattaside Jnnimiste suggu pattu eest
henda päle neide assemel wõt. Temma saije am-
mak surmani murrelikkus, ning tuus ütte säräst ohto
omma hengen, et Temma higgi olli kui paksu werre
zilka, kumma ei ütsinda Temma rõiwist läbbi, enge
ka ma päle fatterwa d). Temma saije kui se figesus
remb kurbateggija kinni wõetus, ja kinni kbidetus,
ning eddesi weetus neide kõrge Preestride, ning sure
kõhto ette. Wõis kabusfi said Temma päle kairwatu,
Ta sai sülleltu, kāmblidega lõtu, teotetu, sunnitu ning
ärraheidetu e). Nemma anniwä Tedda ärra paggas
hinde kätte, kui ütte kurbateggijat, ehk Rahwa ärraessi-
tajat, kui Jummalä wallato Jnnimist kumma Ted-
da waiwasirwa ning pinasirwa, kroonsirwa Tedda or-
jamsa krontiga, ning teotirwa Tedda kui ütte narri
Jnnimist, ning moistirwa kōhbut Tedda risti surma
panna; ehk kōl se kōhtomoistija mitto kōrda tunnist,
et temma üttele südä Temma pääl es lõiwä ning
Tedda õiges tunnist f). Sedda risti pididi Temma
essi

b) Jan. 10, 37. 38. Pät. 14, 10. (c) Rom. 9. 5. d) Luf.
22, 42. e) Luf. 22, 63. f) Luf. 23, 1 n. t. f.

essi se surma paiga päle kändma, ning Temma saije
sesamma risti kōlge kinni naglatus, ja paljast ning
hallaste sinnä kõrgette fige Rahwa ette illes sketus,
kumma Tedda neide kõrge Preestridega narirwa ning
teotirwa g). Kui Temma risti pääl poije, ning ütte
suurt janno kanniast, annirwa nemma Tälle happut
wina, kumb sappiga olli seggatu, ning Temma ar-
mas Eesa wõt ka omma armsat siggiollemist Tema
māst ärra, kumma perrast Temma ka sure hälega
tännit: Minno Jummal! Minno Jummal! melle
ollet sinna minno mahha jänu h)? Ning sis and
Temma risti pääl omma waimo omma Eesa kätte,
ning Temma kōlg saije ütte sure Daga lahki ajetus,
ning sest joost werri ning wessi wälja i).

S. 8.

Oh! Teije Jnnimise latse! oh mõttelge om-
mete, minperrast se ilmsüta, ilmpürretāmatta ning
Pühha Jummalä Poig sedda pididi kōl nida kanna-
sama! Se olli Jummalä mele ning tahtmisse per-
ra, et Ta sedda ärra kunnastamist, neide kigesu-
remba hädda sisse uppunu Jnnimiste häds sedda
teed ärra wallisenu, omma ilmpohjata tarkusse
perra. Omma ilmoftata armo es woi Temma
üttele aurootlikkumbal wisil se ilma walge ette
panna, kui et Temma omma ainust sündinu
Poiga meile siia ärra and k). Kui sure kummarda-
misse wõart om se Jummalä armo nou, et üts Jn-
ni-

g) Luf. 23, 33 n. t. f. h) Matt. 27, 39 n. t. f. i) Jan.
29, 32. k) Rom. 5, 8.

nimitne te Jummalas Poig Innimise näun olli, omma Innimise ello ärra annap, nink ni paljo tubhat millioni Innimisfi surmast ärra pästap, nink neid iggawetse ello perrändäjis teep. Gese konna Temma se ainus Innimenne, Jummal olli ülle fige litte, tu iggawest l), sis mass Temma ohwori fiki Innimiste eest ni paljo, kui fit Innimise olles sedda surma kannatanu. Kuis autwolikkult om Temma henda kui se Pühha nink öige Jummat, te sedda kurja mitte nuhtlematta ei jätta, läbbi Jesusse surma ülles näutnu, nink sedda öigust, kumb Satanalle olli, om ärra leikatu, Temma nimmi teotada, nink üta teida: Oh! kui sinna üts öige nink Pühha Jummal ollet, minf perrast lasset sinna neid Innimisfi pattu sissen ni ilma nuhtlematta eddesi minnä? Temma heit fiki Innimiste pattu selie päle, te ütteste patust es tija m), nink teggi tedda pattu ohwori meije eest n). Temma olli se Jummal woon, te se ilma pattu kand o). Eddeste, Temma kand meije többe, nink wöt henda päle meije wallo p). Nida wöt Temma ka sedda nuhtlusi henda päle, kumba meije ollime ärra teninu. Temma om meije üllekohto perrast ärra hawatu, nink meije pattu perrast nuhtlustus sanu, se nuhtlus olli Temma päle q). Temma saihe kui se Jummal woon meije eest ärratappetus nink täut sedda teggo, mes Jummal leppingo ajal eggapäiwätses meelde algatamisfes pididi todama, est egga päiwa, ni hommogult warra kui ka öddan-

go

l) Rom. 9, 5. m) Jes. 46, 6. n) 2 Kor. 5, 21. o) Jan. 1. 29. p) Jes. 53, 4. q) Jes. 53, 5.

go pole, üts woon pididi sama ohwritsetus r). Gese ütles niid se Pühha Kirri: Temma om fiki eest sedda surma mältsnu s), nink fiki eest ärrakoolnu t), nink selletap sesamma kirja tunnisega selgeste ärra: kui üts fiki eest om ärrakoolnu u); kumma se mötte töine ei olle, kui öiwa sesamma: kui olles sanu fiki Innimise ärra surmatu nink ärra tappetu.

Se om nida, kui meile sest Jesusse surmast se könne, om jffes tähhele panna, et Temma meije eest ütles pattu ohwori om sanu. Seperrast ütles se Pühha Kirri: Kristus om ütsförd ohwritsenu, paljo pattu ärrawõtma v). Meil om ütte paasja lammast, se om Kristus, te meije eest om henda ohwritsenu w). Temma om meije pattu essi ohwritsenu omman ihhun risti pu päle x); se om, Temma om henda essi meije pattu perräst lastnu risti kølge naglada. Weel eembälle: Kristus om meid armastanu, nink om henda easi ärra andnu meije eest, ütles andes nink ohwori Jummalalle ütles maggusas haisus y); nink Kristus om ütsförd kannatanu meije pattu eest, se öige üllekohtotside eest, seperrast et Temma meid Jummalalle ohwritses z). Se päle näitawa meile ka ne töise Pühha Kirja paika, nida: Kristus om ärrakoolnu meije pattu eest kirja perra a). Meije Jesand Jesus Kristus om meije pattu eest ärra antu b). Meije Jesand Jesus Kristus om henda essi

r) 4 Mos. 28, 3. 4.

s) Ebr. 2, 9.

t) 2 Kor. 5, 15

u) 2 Kor. 5, 15.

v) Ebr. 9, 28.

w) 1 Kor. 5, 7

x) 1 Pet. 2, 24.

y) Ewes. 5, 2.

z) 2 Pet. 3, 18

a) 1 Kor. 15, 8.

b) Rom. 4, 25.

essi meie pattu eest ärra andnu c). Ma jä wait
tõiste firja paiku perrast, kumma õkwa ka nisamma
õnnelewa.

S. 9.

Siin ütleva mõnne Innimisese, ne waise lojus
se, jälle, nink küssiwq: Kas sedda ka olli waja, et
se Innimisese suggu piddi ärraleppitetus sama ütte
säratse ohwri läbbi? Kas es olles woinu mitte Jum-
mal omma ilmoftata armo perra, nink ilmpohjata
hallestusse läbbi, selle Innimiselle neide pattu an-
dis anda, nink neile neide ärra tenitu nuhtlust kinki,
ilma sedda, et üts särane ohwer se ettekirjotetu mõtte-
ga olles piddanu sündimä? Kostus: Jummal woip
fik tettä, mes Temma tahhap. Ent Temma ei
tahha mitte tõiste, kui sedda, mes Temmā Tarkusse,
Armo, Tõtte, Pühhäusse nink Digussele parras
eht sündsä om. Nüüd om Temma tahtnu, et Tem-
ma Poig piddi Innimisese sama, nink läbbi Tem-
ma surma neid Innimisfi neide õnnetussest, nink
hädäst ärralunnastada, nink meid iggawetse Ello
sisse sata; nink sesinnatse omma nõurwo kindmäs-
usse päle, om Temma omma Tarkusse, Armas-
tusse, Tõtteusse, Pühhäusse nink Digusse perra
tallitanu. Temma om sedda Kristusese ohwrit neide
Innimiste eest tundnu õige waja ollewat. Kas
sis se kige targemb Jummal omma ainust sündinu
Poiga sija Ilma sisse olles lähhätann, nink üttes
Pattu ohwris olles tennu d), kui se mitte waja es
olles

c) Kol. 1, 4. d) 2 Kor. 5, 21.

olles olnu? Kas olles sis Jummalā Poig henda essi
meie waiste lihha nink werrega ehhitānu, neide
Innimiste Pattu henda päle mõtma, nink ni paljo
hädä nink waiwa neide perräst tundma ja kannas-
tama, nink henda säratse hirmsa wallolikko surma
sisse ärra andma, kui se es olles mitte waja olnu?
Kas es piddi Kristus sedda fik kannatama e), kui
meie piddime ärralunnastetus sama?

O, teije ärrakāntu Innimisese, kumma teije
sedda pühha Jummalā nõurwo põllete! Se assemel
wajoge parremb Tolmo sisse mahha, nink pallege
se ülle sõamest! Kas teije henda essi es peäs hābbe-
nema, kui säratse kurja mõtte teije sõamest ülles tõs-
sewa? Kas teije es peäs mitte wārrisema, säräst
kohhut ätte Jummalā tee neide Innimiste õnnistus-
sest nida kõnnelda nink kirjotada? Kas teije ollete
targemba, kui Jummal se Jssand? Temma arwap
sedda Jესuse ohwrit neile Innimisille waja nink
tallis: Ent teije mõllete, nink ütlete ja kirjotate:
Oh ei! Jummal om jo hallestaja: mes tarwis om
üts ohwer?

S. 10.

Se Jესus, se meie eest üttes ohwris om sanu,
õnt mõnni ajastalg päle kolme kümne se Jüda rahwa
seän siin Ma pääl kainu. Ta olli üts Lats. Kui
Ta saije ümbre leikatus, nink Jummalā tahtmisese
perra, ni kui Temma läbbi omma Engli sedda kāsfnu,
sai Temma Jესus nimmetetus, se om õnnisteggija,
B a Arra

e) Luk. 24, 26.

Ürrapästja nink Ünsasteggija f). Kui Temma
 nink Jummalala kotta sai witus, ni kui Jummalala
 sädusse perra se waja olli, anniwa Simeon nink
 Hanna läbbi Pühha Waimo ütte säräst aumolikko
 Tunnistust Temmast, fige Nahwa ette wälja g).
 Temma fatterdisti kumnel ajastajal tulli Temma ka
 Pühhile üttē Jerusalem, nink jäije neide Oppeta-
 jide sekkä pühha Templin. Kui Temma wannamba
 taggasi läsiwa, sis olli Temma omma kūsimisise
 nink kostmistega neile Oppetajille immetellemisfes.
 h). Kattesatdistikumme ajastaiga se päle satis Tem-
 ma waiwalikko ollemisfega möda, nink om selgest
 mõttelda, et Temma sedda Puseppa Ammetit om
 tallitanu: sest Temma Ma Nahwas ütliwa: Es se
 olle mitte se Pusep, Maria Poig i)? Temma kolme
 kumne ajastajal aste Temma ette, nink last henda
 Janist risti: kumma man ka üts hädal tairwast hei-
 las: Se om minno armas Poig, kummast mulle
 hä meel om; nink se Pühha Waim ligu Temma
 pääl ütte Turwikesse näul k). Se päle saije Tem-
 ma Pühhas Waimust lane sisse witus, et Temma
 saäl kurratist saas kiusatus. Temma olli nelliküm-
 mend päiwa nink ööd mõtsaliste seän, nink es sö
 middäke, nink se kiusaja teggi kif Temmaga, mes
 temma ennege jous, Sedda sest Igwaussfest ärra
 esfitada; ent temma es woi Temmast middäke sada,
 enge pididi Kristusse sõnna päle: Taggane minnust
 ärra, Temmast ärra taggenema. Ent temma jäi
 Sedda

f) Luf. 2, 21. g) Luf. 2, 22. h) Luf. 2, 42 t. f.
 i) Mark. 6, 3. k) Matt. 3, 13. t. f.

Sedda käl nink üttes ärra ajas mahha l), nink tulli
 jälle; nink nida om Jesus figin kiusatus sanu, ni kui
 meije, ent siski ilma pattuta m). Se ristja Jaan
 and mitto kōrra säräst aumolikko tunnistust Jesus-
 sest wälja, se tiki Innimissi Temma mannu juhha-
 tas n), sedda Jummalala armo nõuwo meije õnnis-
 tuses ni wäggewaste, nink Temma sõnnal olli
 waim nink ello o). Konna Temma nida kui üts
 muu Inniminne siin Ma pääl taht olla; sis pallel
 Temma hendäle ka kiki, mes Temma ammeti sissen
 Tälle waja olli, omma armsa Taiwatse Essa klast.
 Me ilmarrasuggematta nink immetaolikko Imme
 nink Tähhe, olliwa ütte ilmwastakõnnelemata Tun-
 nistusfe, et Jummal Sedda ilma sisse olli lähhäta-
 nu. — Ke Sedda nink putte, se saije terwes, nink
 kui Temma putte, se saije ka terwes. — Om Tem-
 ma sedda omma hennese wäega woinu tettä? Ent
 Temma ütsep essi: Se Essa, se minno sissen om,
 sesamma teep neid teffo p). Sis om Temma meile
 sedda Essa awwaldanu, nink meile meije õnsust
 tedä andnu, mes meile Temmast om q). Sedda
 Pühha Waimo om Temma meile meije Oppetajas,
 Saatjas, Kõmustajas, Awwitajas fige meije
 ello läbbi, meile kinknu nink towotanu, nink ka
 saatnu r). Omma hennese awwo es ossi Temma mit-
 te, ent ommete tunnisti Temma selge sõnnaga selle
 omma Essa tahtmisfe perra figile Innimissile henda,
 da,

l) Matt. 4, 1. t. f. nink Luf. 4, 1. t. f. m) Ebr. 4, 15.
 n) Jani 1, 15. o) Matt. 7, 29. Jani 6, 63. p) Jani
 14, 10. q) Jani 17, 4. r) Jan. 14 n. 16 pät.

da, kui sedda Jummalä Polga, Tedda peäp nida
 kui sedda Eäsa auwustama s). Ka üttel Temma:
 kui se Pühha Waim tullep, se saap minno ärras
 selletama t). Se om ka sündinu, nink sünnip ka
 weel ikkes. Se olli se Jesus, ke henda meije eest
 last risti külge lüüwa. Cest keäke es woi Tem-
 ma ello Temmast wötta, enge Temma and essi
 omma ello meije eest ärra u). Cest üttelep Temma:
 Cewerräst armastap minno, minno Eäsa, et minna
 omma ello jätta, nink sedda jälle wötta, keäke ei
 wötta sedda minnust, enge minna jättä sedda hen-
 nest essi. Cest mul om woimus sedda jätta, nink
 om woimus sedda jälle wötta v). Temma saije ka
 sis üttele wastse harwa sisse pantus, nink hoidjidega
 hoijetus ent kolmandal päiwal tössi Temma jälle
 ülles, nink jaije nellikümmend päiwa sija Ma päle.
 Se aja sissen arowald Temma henda ommille Jün-
 grille, pea selle, pea töisile, ossast ka figille üttelisse,
 kumma koon olliwa. Temma näüt ka neile omma
 läbbi kairwetu käsfi nink jalgu, nink omma lahki aje-
 tu külge, neid sega ülle tunnistada, et Temma se
 Jesus om, ke neide eest sai risti külge naglatus.
 Temma seije nink jöije neide seän, kōnneli neidega
 Jummalä rikkusfest. Nink wimätte olli neid wiis
 sadda wellitse, kumille Temma henda kalilea Maal
 arowald w). Päle neljakümne päiwa om Temma
 omme Jüngrit kōkko koggonu Petaniatte, sääl töst
 Temma omme käsfi ülles, nink õnnistas neid, nink
 päle

päle se, kui Temma olli neile enne kässnu, et nem-
 ma piddiwa Jerusalemi kōkko minnema, seni kui se
 towotusse waim ülle neide saas wäljakallatus sama,
 sis läts Temma üttele selge nink walge pilwega ülles
 Taima x).

Sis jaiwa nemma nüüd Jerusalemimi, nink
 kui kümme päiwa täüs saiwa, sis saiwa nemma kiki
 nädden sääl Templin Pühha Waimoga täüdetus,
 nink se olli warra kella üttesa aigo, kummal ohwrits
 fedi nink ka ütten kiki Jummalä pole palwussen olli-
 wa; nink ni paljo Rahwast olliwa koon, kumbega
 Jesusse Jüngre seddamaid näksiwa kōnnelema, nink
 neid se man ussule saata. Neide su saije sis lilles-
 arowatus, sedda Jssandat kitta, nink neid suri Jum-
 mala tekku auwustada. Nemma kōnneliwa üts töise
 perra, mitma suggu keel, kumba nemma ommete
 enne es olle opnu, nink ne Judalisse nink Juda usso
 wõtja, kumma karrowest nink kigist paikust olliwa
 kōkko tulnu, kuliwa neid eggäütte, neide Ma keel
 kōnnelawa, nink neid olli kuustöistkümmend keelt ar-
 watu y). Se teggi neid immetellemisega ärra hei-
 tinus, ent Peter näksi sedda neile selletama nink tun-
 nist neile, et se om nüüd se towotusse täüeminne, sest
 Pühha Waimo wälja keldamisfest. Nink sis näksi
 ka temma neile sõame sisse kōnnelema, et nemma sed-
 da Ello Würsti omma risti ponu; ent nemma peäs-
 se henda nüüd ümbre käändma, nink Kristust ussun
 wasta wõtma, nink henda Temma nimme sisse last-
 ma risti; sis saasse nemma pattu andis andmist sa-
 ma,

s) Jan. 5, 23.

t) Jan. 16, 14.

u) Jan. 10, 18

v) Joh. 10, 17.

w) Matt. 28 päi.

x) Apost. 1 päi.

y) Apost. 2.

ma, nink se Pühha Waim saas neide päle tullemä.
Se juttus tükke neide sõdamest lābbi Jummalä armo,
nida lābbi, et weel selsammal Päiwal kolm tuhhat
saije ristitus.

S. II.

Rigest fesi, mes sennimani om üttestus sanu, om
nühid meelde panna, mes se Sõnna fesi Xistist om.
Se om õkwa üts juttustaminne Jესusse Kristusse
risti pomissesi z), nink se nimmetetas tõisen paigan
pühha kirjan se Jummalä armo oppus, ommast
Pojast Jესusfest Kristusfest a), nink saap ka se aus
wont armo oppus fesi Jummalä õnsusfest nimmetes
tus b). Se om se Sõnna fesi arraleppitāmissesi,
kumba Jummal meije seān om ülles sādnu c), nink
ne rahho kāsse, fesi õnsusfest, kumba Temma neile
Jnnimissille se lābbi tahhap jaggada d).

Melles Pawel sedda armo oppust Kristusfest ütte
Sõnna fesi Xistist nimmetāp, se om kergesi mois-
ta. Se Jესusse Kristusse Risti Surm, kui Temma,
lābbi armo meije wasta, nink meid fesi wandesi,
kumma al meije ollime, arraluunastada, meije eesi
üttes wandes sai, om se Pārluk fesi armo oppusfest.

Meije armas Jēsand nink Jnnisteggija eesi
om mittoförd ommast risti surmast kōnnelnu. Selle
Nikodemusse wasta üttele Temma tõiste seān: ni kui
Moses ütte siugu lanen om üllendānu, nida saap
sedda Jnnimisse Poiga ka üllendetus sama; et kē
kumma

kumma Temma sisse uskwa, ei sa mitte hukka sama,
enge sedda iggarwest ello sama e). Kuis sai sis se was-
sine siug üllendetus? Se saije ütte pikka ridwa otša
kinni pantus, nink ülles fōrgette sādus, et sis eggar
üts woiis kaeda, nink se neist siwoust olli salwetu,
nink se wassitse siwou päle kēi, se saije terwes,
nink se surma fihwt es te talle middāke kahjo. Kuis
sai sis Kristus üllendetus? Temma saije paljalt nink
hallaste kāsist nink jallust ütte Risti kēlge naglatus,
nink se saije ka fōrgette ülles sādus, et Sedda kē
Jnnimisse woiiswa kaeda; nink se Sedda nühid uff
likkult kaep, se saap fesi pattu fihwtist arrapāstetu,
nink ei sa mitte hukka sama, enge temma tulles se
iggarweste ello sisse. Ommille Jāngrille tunnist
Temma ommast risti surmast mitto fōrda, nink üt-
tel ni selge sōnnaga: Se Jnnimisse Poig saap neide
fōrge Preestride nink Kirjatundside kētte ārra antus
sama, nink nemma sawa Sedda surmale sundma,
nink sawa Sedda ārraandma neile pagganille teota-
da nink nuhhelda, nink ka risti puwra, nink kolman-
del pāiwal saap Temma jalle illestousma f). Ni
selge kui ne sōnna ollima, sis üteldas ommete Tem-
ma Jāngrist: Ent nemma es moista fesi kōnneft
middāke, nink se kōnne olli neide eesi ārrapedetu, nink
es tija mitte, mes Temma fesi olli üllesnu g). Sesi
nemma es woi mitte se asja päle sada, kumba neile
sen Messia rigin saas ollema, sedda ni kōkkoarwada.
Ent päle se kui Temma neide seāst neide silmi een
risti pāāl omma henge ārra and Esä kētte, nink
perrast

z) 1 Kor. 1, 20. a) Rōm. 1, 1 = 3. b) 1 Tim. 1, 11.
c) 2 Kor. 5, 19. d) Jēs. 52, 7.

e) Jan. 13, 14. 15. f) Matt. 20, 18. 19. g) Luf. 18. 34.

perrast kui se illestõõnu Ennisteggija henda saggebe neile näit, et nemma omme silmiga näggiwa, kui Temma üttele selge pilwega Taimatte läts; sis olli se Eõnna sest Ristist ikkes neide suun. Seddāmaid eesmätsen juttusen, päle Pühha Waimo wälja käl damisse, üttele Peter: Sis teedke nüüd se terwe Israeli kooda tõttest, et Jummal sedda Jesust, kumba teije ollete risti ponu, Isfandas nink Kristusese om tennu h). Neil Rahwa illembille ja Israeli wana nambille tunnist temma: Se Jesus Kristus Naats faretist, kumba teije ollete risti ponu, sedda om Jummal kooljist illes ärratanu, nink om nulga kirowis sanu, nink ei olle üttele mu sissen õnsust ei olle ka ütse mu nimmi neile Ennimisile antu, kumma läbbi nemma peas õnsas sama i). Pawel üttelep: Se olgo minnust kawwen ärra, littä, kui ütfinda minno Isfanda Jesusse Kristusse ristist k). Sest Jesus Kristus, se Jummal saarnane olli — sest Temma olli se ainus sündinu Jummal Poig — alland henda essi, wõt sullase palget hennele, nink sai kui tõine Ennimenne, nink lõiti kombist kui Ennimenne; Temma alland henda essi, nink olli sõnnawõttlik surmani, ja ammal Risti surmani l).

S. 12.

Kui nüüd neide sõnnu sissen sest Ristist kõnneltas, sis om se sest risti podu Jesussest. Se risti surm meije Isfandast nink Ennisteggijast om se Pääss, ehk illemb

h) Apost. 2, 36. i) Apost. 4, 10-12. k) Matt. 6, 14

l) Matt. 2, 6-8

illemb Tük; sis oppime meije ka sest armo oppussest, mes meile sest Ennisteggijast sada, nink mes kasso Temma risti surmast meile om, kui meije Sedda ussun wasta wõttame. Mi kui paljo meile seftsamast ette kirjotetust käl nätta om, nink se om jo kük sest armo oppussest wõetu. Sest ehk käl ne Ennimisse, kui nemma omma moistust õigede pruukwa, sest lomisse tõõst tundwa, kumb neide silmi een saiasap nätta, nink ka woiwa kinnitada, et selfammal üttele algmist, nink teggijat om olnu, et Jummal se Isfand, se kige asju loja nink Illespidaja nink Wallitseja om, omma ilmäärarwamatta tartusse, heidusse nink wäggewa ollemisse läbbi, nink et Sedda peap armastama nink armustama nink ka orjama m); sis es saas ommete ne kige tarkemba Ennimisse tõiste seäst, kige omma Perraõõtemissegaga, ni kawwete tullemä, et nemma Kristusse tundmist wois tabbata. Sest sedda same nink peame meije ütfinda opma läbbi se armo oppusse, kummast Pawel sedda Eõnna sest Ristist nimmetap. Meije tahhame seftsamast ka weel mõnne tükki kirjotada. Sedda

1) Jummal ei olle mitte omma Poiga lähbätanu se ilma sisse, et Temma sedda ilma sunnis, enge et se ilma Temma läbbi õnsas saas n), nink se Ennimisse Poig om tulnu otsma nink õnsasteggema mes ärrakaddonu om o).

2) Ent Peter üttelep seddasamma; Temma om meid kääknu, Israeli Rahwale juttustada nink tunnistada, et Temma om Jummalast säetu üttes Koh-

to:

m) Rom. 1, 19.

n) Jan. 3, 17.

o) Luf. 19, 40.

tomoistjas ülle elläwide nink fooljide p). Nink sedda om ka Pawel neile pagganille ütte sure selgusse nink wäega juttustanu q).

S. 13.

3) Temma om käl wannambist lihha perrä sündinu, se om Temma Innimisse lomo perra, ent Temma om Jummal ülle lige kuttetu iggawest r). Nink Temmast, sest Jummal Pojast üteldas: Jummal! Sinno Järg — Troon püssip iggawes iggawesses ajas. — Sinna, Issand, ollet algmis: sest sedda Maad pohjandanu, nink ne Taiwa omma Sinno kää tödd s).

4) Jesus Kristus olli se, kumma se Issand Mosesse wasta kōnneti: Minna tahha teile ütte Prohweti ni kui sinna ollet, ülesärratada neide omma wellisist, nink minno sõnna Temma sühho anda, Temma saap neile kōnnelema kē, mes minna Temmale sa kääma. Nink te minno sõnna ei sa mitte kuulma, kumba Temma minno nimmet saap kōnnelema, selt tahha minna sedda nouda — se peap Rahwa seäst ärrakotetus sama — t).

5) Temma om ka se, kumma kirjotet om: Se Issand om wandnu, nink ei sa sedda mitte kahhi: fema: Sinna ollet üts Preester iggawest Mellise: deki kōrra perrä u). Temmast ütley Pawel: Konna meil nüüd ütte sāräst suurt kõrge Preestrit om, Jesust

p) Apost. 10, 42. q) Apost. 17, 31. nink Jant. 5, 22.

r) Rom. 9, 5. s) Ebr. 1, 8. 10. t) 5 Mos. 18, 18-19.

u) Luv. 110, 4. Ebr. 5, 6. pāt. 7, 21.

just sedda Jummal Poiga, te om taiwate üles lānnu, sis lastem meid sedda tunnistust kinni pidada. Eest meil ei olle mitte ütte kõrge Preestrit, te es wois mitte kannatada meije nõrkussega, enge te essi kigin om kiusatu, ni kui meije, ent siski ilma pattuta v).

6) Jummal om Tedda meile Issandas nink Kristusses tennu w). Temma om se Tarwida Poig, se Messias, se woiyetu, se Israeli Kunnigas, kumma Kunningikil ei sa üttele otsa ollema x), nink kumma ne Prohweti läbbi Pühha Waimo ni paljo auwolikkust ette omma ärrakulutanu.

S. 14.

7) Et Kristus neide Innimiste eest üttes pattu ohwris om sanu, nink neide eest sedda lige kibbedamba kannatust, nink se wallosa ja teotetu risti surma sisse henda andnu, se om se Pühha Jummal nõurwo nink tahtmisse perra sündinu y).

8) Kui meije sedda nüüd mitte ei te, nink ei olle tennu, mes meije Jummal tahtmisse perra olles piddanu teggema, sis omma nemma pattu nink wõlla. Kristus om sedda wõlga kiki Innimeste eest kē masnu, nink om ärrakistotanu sedda kää kirja, (se om patto arwo hulka, kumb meije wasta olli,) nink om sedda wahhe: Alida ärrawõtnu, Temma om sedda ärrasaatnu, nink om sedda Kristi kälge üles

v) Ebr. 4, 14. 15. w) Apost. 2, 38. x) Luv. 1, 31.

t. f. y) Apost. 2, 23.

ülles ponu; se om, läbbi Temma risti surma om
fik meije wölg massetus sanu z).

9) Läbbi omma surma om meije Jesand Jesus
Kristus se ärraleppittaminne sanu meije pattu eest,
ei ütsinda meije, enge se terwe foggona ilma pattu
eest a). Se üteldas: ütsinda Temma risti surma
läbbi, kumma Temma meije eest nink meije assemel
om kannatanu; nüüd om Jummal hä melega wale
mis figille Innimisile neile heide ärra tenitu pattu
nuhtlust finki, nink neid armun wasta wötta, kui
nemma nüüd Jesusse Kristusse mannü tulleva, nink
Tedda kui omma Jesandat, nink Innisteggijat
wasta wötwa.

10) Nink seddasamma Jesust, ke meije eest
risti kullen om ärrakoolnu, tunnistawa fik Proh-
weti, et läbbi Temma nimme fik, kumma Temma
sisse uskwa, peäwa pattu andisandmist sama b).

S. 15.

11) Nink üttele mu sisfen ei olle önsust, nink
ei olle ka ütsik mu nimmi Innimestele sin taiwa al
antu, kumma läbbi nemma peässe önsas sama, —
kui läbbi Temma — c).

12) Läbbi omma surma om Temma wäkke
ärrawötnu felt, kel surma wäggi olli, se om kurras-
tist d). Se Satan, ke neid waisi Innimisist pattu
sisse weäp, nink se läbbi surma sisse tbutap, nink
neide tapja om, nink saraksel wisil om tälle sedda
surma

z) Kol. 2, 4. a) 1 Jan. 2, 2. b) Apost. 10, 13. c) Apost.
4, 12. d) Ebr. 2, 14.

surma wäkke, ent sedda ei olle Temma woinussen,
ütte henge kinni piddada, ke Kristusse mannü waid-
lep, nink läbbi Temma tahhap önsas sada, ei woi
temma ennämb omman kaplan kinni piddada.

13) Läbbi omma Risti Surma om meije Jesand
Jesus Kristus felt surmalt Temma wäkke ärrawö-
tnu e), nink lunnast ärra neid, kumma läbbi surma
peljo, fige omma ello sisfen piddiwa orja ollema f).
Gest ke Kristust läbbi usku ei olle weel wasta wötnu,
se om ikkes weel sullase peljo al enne omma surma;
ent se wasta üts, ke läbbi usku üttes Jummalat-
ses om sanu, woiw temma Paawliga ütelda: mul
om himmo ärrapästetus sada, nink Kristusse man-
olla g).

14) Jummal om sedda rummalusse aiga ni
kui üllekaenu; ent nüüd kässep Temma fik Inni-
missi figin paikun pattust käända, se om, sest kōw-
werast melest ärratagganeda, nink henda söamest
ümbre käända h). Nink se om Temma käst, et
meije ussume Temma Poja Nimme sisfe, nink ar-
mastame töine töist henne kesken i).

S. 16.

15) Kui meije läbbi se usku, Kristussest pattu
andisandmist ollema sanu k), sis same ka läbbi se
usku Jummalat latsis l), nink meil om rahho Jum-
malaga. Läbbi meije Jesanda Jesusse Kristusse m);
meije

e) 2 Tim. 1, 10. f) Ebr. 2, 15. g) Wisl. 1, 23.
h) Apost. 17, 30. i) 1 Jan. 3, 23. k) Apost. 10, 43.
l) Kol. 3, 20. m) Rom. 5, 1.

meije olleme sis Temma man armun, ninf olleme sis Temmale wastawõliffko sen armun n), ninf mes meije sis Temmast palleme Jesusse nummel, se saap tõtteste kuultus sama o).

16) Meije tulleme lãbbi ussu Kristussega, se siseseliffko osausse sisse, ninf Temma armsa Esfaga. Kristus kõnnelep ommille Jångrille ommast armsast Esfast, ninf üttep: Minna olle neide sissen, ninf nemma minno sissen, ni kui sinna Esfa, minno sissen ollet, ninf minna sinno sissen olle p). Ninf Jaan kirjotap: Ke armo sisse jääp, se jääp Jumala sisse, ninf Jummal jääp temma sisse q).

17) Sel õnnisteggija rahwale, se om, te Temma sisse uskwa, ei olle mitte waja murretada ninf ütelda: mes meije same sõma, ehk mes meije same joma. ehk minnaga meije henda same katma? Se taiwane Esfa holitsep neide eest, ninf om neile sedda towotust andnu: Minna ei tahha sinno mitte unnetada, ei ka perratummas jätta r). Ni kui Temma ütte allasi ülle kaemist peap neide ülle, et neil ka, ilma Temma tahtmatta ütsik juusse: karw pã pãält mahha ei satta: sest Temma om neid kũl ärs raluggenu s).

18) Ehk kũl kũl, kumma Kristusse perrast omma, paljo willetsust peawã kannatama — sest se ilm, se om, ne Jnnimisse, kumma Kristust ei armasta, ninf pattu orjawa, wihtawa neid; — sis sawa nem:

n) Ewef. 1, 6. o) 1 Jan. 14, 14. p) Jan. 17, 23. pãt. 15, 4. q) 1 Jan. 4, 16. r) Ebr. 13, 5. s) Matt. 10, 30.

nemma ommete rikkalikult rõmustetu t), ninf omma siski õnnelik Rahwas, sest neile om se õnnis teggija.

S. 17.

19) Meije same lãbbi se ussu Kristusse ihho tullikmissis, se om, Temma koggodus, kumbe eest Temma holitsep ninf neid saãdlep u). Se Koggodus, se om se arw neist, kumma Temma sisse uskwa, omma ne Kristusse mõrja, ninf Temma om se peigmees v). Oh kui hellalik peap sis Temma arm neide sissen ollema.

20) Ke Kristusse sisse ussup, se saap üts lammas Temma karjast, kumma eest Temma omma ello om ärraandnu w). Ninf nüüd wõttap Temma tedda karja mannu, se om, Temma koggodusse, ei ütsinda ülle ülde usutawalikkult wasta, enge Temma kaep ka eggäutte lambakesse päle, esiaarralikkult kumma sefsammast omma. Egga üts om Temma sõame pãäl. Om üts wãssinu, sis kannap Temma sedda; om üts hawatu, sis kũidap Temma sedda; om üts tõbbine, sis sũttitap Temma sedda; om üts henda ärra esitãnu, sis toop Temma tedda jãlle õige tee päle. Temma saãdlep egga üttega ni kui õige om x).

21) Meije Issand Jesus Kristus wõttap sãrast ossa kũgist neist asjust, kumma Temma ommatsille ette

t) 2 Kor. 4, 9. u) Ewef. 5, 29. v) Ewef. 5, 23 k. k. w) Jan. 10, 12. x) Hesek. 34, 15 k. f.

ette tulleswa, õise kui olles se Temmale essi sündinu. Saul kiusas Jeesuse Jüngrit perra, nink Temma heigas tedda, nink üttel: Saul! Saul! mes sa minno perrän kiusat y)? Nink sel surel kōhto pāimal saap Temma üttema: mes teije ollete tennu üttele minno kige wāhhāmbide wellitsille, sedda ollete teije minnole tennu z).

22) Oh mārāne auwolit sõnna om se, mes se tõtte su om ärrakōnnelnu: ni kui minno se Eesa armastap, nida armasta minna teid ka a). Nink lābbi se Pühha Waimo saap meile se Eesa arm, nink Jeesuse Kristusse armastaminne ikkes ennāmb arwaldetus b).

S. 18.

23) Meije same ka lābbi se ussu Kristussen Pühha Waimo ossalikkus c). Se ellāp meije sõāmen, annap meile himmo nink wākke hā pāle, sadap meid kige tõtte sisse, nink sadap meid sedda diget teed eddesi, algatap meile sedda kē meelde, mes meije Jssand nink Innisteggija om üttelnu d).

24) Kui nüüd se Pühha Waim neide waiste nink hāddaliste sõāmen ellāp, kumma Kristusse sisse uskwa, sis nāūtāp henda ka se waimo suggu neide man, kui: arm, rōōm, rahho, kannatus, sõp-prus, heldus, usk ehk usfutawus, tassaus, puhya ello piddāminne e).

25)

y) Apōst. 9, 5. z) Matt. 25, 40. 45. a) Jan. 15, 9.
b) Ewēf. 5, 13 t. f. c) Gal. 3, 2. d) Jan. 14, 16 t. f.
pāt. 16, 7 t. f. e) Gal. 5, 22.

25) Kui meije Jummalā armo sissen saisame, lābbi ussu Kristusse sisse, sis same meije ka wabbas pattu wallitsussest. Se pat ei woi wallitseda teije ille, konna teije ei olle ennāmb sādusse, enge armo al f). Gēst kui se Poig meid wabbas teep, sis olles me tōest wabba nink ei olle pattu orja g).

26) Kelle Temma paljo pattu andis annap, se armastap paljo h), nink se sedda Innisteggijat paljo armastap, se peap ka Temma kāsksu i), nink Temma kāsksu ei olle mitte rasfeda k).

S. 19.

27) Lābbi Jeesuse Kristusse tundmisse saap meile kē jaetu Jummalikkust wāest, mes meile Jummalikkus ellus nink kāutis waja om l). Seperrast üttele Pawel: minna kōhta kē lābbi se, se wāgge, wās teep, Kristus m).

28) Giski jāme meije ommete pattatse Innimisse, ni kawwa kui meije siin ma pāāl olleme, nink essime kē mitma wiisiga n). Ent Jummal puhhastap meije sõānd lābbi se ussu o), nink wōttap meid se ärrarikmisse wasta warjo alla, kumb meije henge nink ihho sissen om. Nink kui meije omme pattu illestunnistame, sis om Temma ussutaw, nink

E 2

nink

h) Rom. 6, 14. g) Jan. 8, 34-36. h) Euf. 7, 47.
i) Jan. 14, 23. l) 1 Jan. 5, 3. 1) 2 Petr. 1, 3.
m) Wil. 4, 13. n) Gal. 3, 2. o) Apōst. 15, 9.

ninē ōige, et Temma meile neid pattu andis annap,
ninē puhhastap meid ſigēſt ſullekohtuſt p).

29) Ehk kũl ſe kurrat ſũbre kũp kui ſũs rōōk-
wa lōuw, ninē oſip, ſedda temma wois ārraneela
da q); ſis om meile ommete ſedda towtuſt: ſaiſke
kurratille waſta, ſis lāt temma teiſt pakko r).

30) Se ilm, ninē meſ ſiin ilman om, liha-
himmo, ſilma-himmo, ninē kōrk ello, ei woi ſũte
waist pattuſt, ſe henda uſfun Ōnniſteggija kũlge
peāp, mitte ārrawāārda. Geſt ſe uſk om ſe wois
muſ, ſe ſedda ilma ārrawārap s), ninē weel iſkeſ
ārrawārap.

S. 20.

31) Konna meije mitte kōlbliſko ei olle hennē-
ſeſt eſſi, kui hennēſeſt eſſi, middāle hāād mōttel-
da t); ſis tulley meile ſe ſōnna abbiſ: Jummal om
ſe, ſe meije ſiſſen ſoetap mōllemba, ſedda tahtmiſt
ninē ſedda tātumiſt omma hā mele perra u). Geſt
kui meile ſedda armo, kumb om Kriſtuſſen, ninē
lābbi Kriſtuſſe meile riſkalikult ſaap jaetus, hāāl
melel waſta wōttame, uſſutawaliſkult pruſime, ninē
ōige kaſwus teme, et ſe tũhāſte meije man ei olle,
ſis olleme ſige hā pāle ſũndſā, ninē kaſwame Je-
ſuſſe Kriſtuſſe armun ninē tundmiſſen v), ninē
maidſame ninē nāeme iſkeſ ennāmb, kui ſōbraliſt
Temma om w).

32)

p) 1 Jan. 1, 9. q) 1 Pet. 5, 8. r) Jak. 4, 7. s) 1 Jan.
5, 4. t) 2 Kor. 3, 7. u) Wil. 2, 13. v) 2-Pet. 3, 13.
w) Lāv. 34, 9.

32) Meije ſame ōnſas lābbi ſe uſſu ilma meije
ārratenimiſſe, ninē tōōtā, ſelgeſt armuſt Kriſtuſſe
perruſt, ninē om meile ſe man lābbi Kriſtuſſe ninē
lābbi Temma werre ninē ſurma, ſedda ōnſaliſko
lotuſt ſeſt iggarwetſeſt elluſt x).

33) Temma pũhha ſōnna ninē ſe maggus ar-
mo-oppuſ ſigginēp meile meije kaſwamiſſeſ,
ninē om meile ſe, meſ neile laſſile ſe emma-piim-
om y).

34) Meile kumma Jummalat armuſtawā, peā-
wa kũl aſja, kui nemma ka ſelle lomule weel kaſſe
omma, ſiſki hāāſ ollema z).

S. 21.

Kui ſelge ninē tōiſiſſe omma nāūd neſinnatſe
parhilla ette ſāetu kirja-tũkki, kumma ſiin kũl ſelle
Ōōnna ſiſſen Kriſtiſt, ehk ſeſt Jummalā ōnſa au-
wolikko armo oppuſſeſt ninē Temma poja Jeſuſſeſt
Kriſtuſſeſt omma tunniſtetu! Minē ſeſtſammāſt
woiſi weel ennāmb ette pantuſ ſada Pũhhaſt Kir-
jaſt, kui meije eſ olleſ tahtnu ſedda lũhhiſeſſeſt kōllo
wōtta. Kaſ eſ peāſ kũl mōtlema, et kũl waſſe Ju-
nimisſe, kumma ommaſt pattu hādduſt ſawa liſſo-
tuſ, ſedda armo oppuſt ſaas omma pōlwi pāāt
waſta wōtma? Ent nida ei olle ſe mitte, ſeſt Pa-
wel ſũteſ: Se Ōōnna ſeſt Kriſtiſt om ſũs hulluſ
neile, kumma hukka ſāwa. *)

Mes

x) 1 Jan. 3, 2. Rom. 8, 17. y) 1 Pet. 2, 2. z) Rom.
8, 28. *) 1 Kor. 1, 16.

Mes om sega möttelstu, kui Innimisist saap üttelstus, nemma sawa hukka minnema? Se Piibli kõnne oppetap meile sedda. Sääs saap üttelstus mõnne: nemma lāwa omma Issanda rõmū sisse, nemma sawa sedda õnnistust, nemma perrāndawa sedda Eiwa-Niki; nink jālle hukka minnema, om sis õkwa sellesamma wasta. Nida ütelp neile se Issand meile Õnnisteggija: Se Innimisise Poig saap üllendetus sādā — Niski pādā — et kē ne, kumma Temma sisse usfura, mitte et peā hukka sama, enge sedda iggawest ello sama^a). Nink Peter ütelp: Jummal ei tahha, et ütse peās hukka sama b). Nida tāhhendap se sõnna: hukka sama, om ni paljo, kui ārra sunnitus sama, nink se iggawetse wallo sisse minnema.

Ent mārātse Innimisise omma ne, kumma hukka lāwa? Kirja perra ne Innimisise, kumma arowalikkun lihha teon ellāwa, kumma sis usfuga Kristusse sisse ei woi ütten saista. Sest kõnnelep Pawel, nink ütelp: Me lihha teo omma arowalikko, kui om abbi-ello rikminne, portminne, rojus, tūrākus, wāār-jummala palleminne, nõidminne, wain, riid, wihhastelleminne, wihha tōrra, tūlli, kawwal Oppetaminne, kadedus, rõõwminne, liig jominne, liig sõminne, nink mes ni suggust ennāmb om, kumbe minna teile enne ütse, nida kui minna teile enne ka olle ütelnu, et kumma ni suggust teggewa, ne ei sa

a) Jan. 3, 14. 15.

b) 2 Petr. 3, 9

sa Jummal rikust perrāndama c), se om, nemma sawa hukka minnema.

Ka sawa ne hukka minnema, kummille aiga olles olnu, hādā tetta, nink ei olle sedda mitte tennu; neide wasta saap se õige kōhto mõistja ütlemā: minge ārra minnust, teije ārrawannotu, se igga wetse tulle sisse, kumb walmistetu om kurratille nink temma Englille: sest minna olle isone olnu, nink teije ei olle minno sõdnu, minna olle jannone olnu, nink teije ei olle minno jootnu, minna olle wōras olnu, nink teije ei olle minno wasta wōdnu, minna olle hallaste olnu, nink teije ei olle minno katnu, minna olle haige nink wangin olnu, nink teije ei olle minno kaema tulnu; sest tõetelikkust, minna ütse teile: mes teije ei olle mitte tennu üttele minno õige wāhhāmbide neide seāst, sedda ei olle teije ka minnole tennu. Nink nemma sawa iggawetse wallo sisse minnema d), se om, nemma sawa hukka minnema.

S. 22.

Kui nesamma een mālletetu Innimisise, kumma hukka lāwa, sedda Jummal arowo, se ei tahha, et ütse hukka lāhhāp, enge et eggāts henda pattust kōnap e), ei olles omma wasta pannemisfega hēdāst ārratoukanu, sis es olles ütse sādāne raspe hādā neide ille kōānu. Ent se sisfen satsap se ainus sūu neide hukkasamisfest. Jummal taht lābbi Kristusse

c) Gal. 5, 19-21.

d) Matt. 25, 41 t. f.

e) 2 Petr. 3, 9.

tusse neid neide haddast wälja arwõtada, ent nemma es tahha sedda abbi wasta wõtta. Nemma es sa selle armo oppuselle sõnnawõtlikkus. Nemma saiwa Saja kutsutus, ent nemma es tahha mitte tulla. Se Pühha Waim taht neid Kristusse mannu tuwõwa, nink nemma pannirwa Pühhale Waimole wasta. Sest, se ainus süüd, et nemma hukka läwa, om se umbusk; ni kui meie Jõsand Kristus ütlet: ke ei usu mitte, se saap ärrasunnitus f). Ent ke Temma sisse ussup, se ei sunnita mitte g). Kui nemma ni kui waise pattatse ussun Kristusse mannu ollesse tulnu, nink olles Sedda, kui omma Jõsandat nink Õnnisteggijat ussun wasta wõtnu; sis olles Tema neile woimust andnu, Jummalat latfis sada, Temma olles fik neide Pattu süggawa Merresse heitnu, nink neid sefksamast wallitussest wabbastenu. Sest kui ka fits kui taht ärrarikkotu, nink wäega weel pattuga koormatu olles; sis saap temma, kui ta mele parrandamisse nouwuga Kristusse mannu tullep, üts õnnis Jnniminne. Mõttelge ommete, mes Pawel Korintilistele kirjotap: ärge esfige mitte. Egga Portja, ei ka wäär Jummalat pallega, ei ka Abbi, Ello rikja, ei ka lakkusa, ei ka meeste pidaja, ei ka warga, ei ka ahne, ei ka jodiko, ei ka telekandja, ei ka riisja, ei sa mitte Jummalat Niki perrandama. Nink särätse ollite mõnne. Ent teije ollete arramõstu, teije ollete pühhändetu, teije ollete õiges sanu, läbbi Jõsanda Jõsusse Nimme, nink läbbi meie Jummalat waimo h).

Kui

Kui nida Jnnimisist saap kõnnetu, kumma hukka läwa, sis om sega neist Jnnimisist mõttelda, kumma parrembast pattu sisse jäwa, kui et nemma henda sest tahhas laske ärrapõsta nink lunnastada, ke sedda Jummalat armo neide õnnistuskes om ärrapõsgnu, kumma selle armo oppuselle ei olle sõnnawõtlikko olnu, kumma Jõsust Kristust ei olle tahtnu, ei ka wasta wõtnu, kumma selle Pühha Waimole eggal ajal, nink ammat neide orfau ißkes omma wasta pannu.

§. 23.

Pawli kutsminne olli esiaõralikkust neide pagganide mannu, Kristusse sõnna perra: neide Silmi ülles arwama, et nemma henda kãnas sest pimmedussest walgusse pole, nink sest Satana woimussest Jummalat pole, nink andis andmist wasta wõtma, nink sedda perrandust sama neidega, kumma pühhändetus sawa läbbi usu minno sisse i). Ent konna ne Judalisse ni paljo pagganide Linu sissen ollirwa, kon neile orjusse paika olliwa, sis nalki Pawel ißkes neile eesmält juttustama; nink temma tunnistus es olle ka neide man ilm asjanda. Ent konna ne umbusklikko Judalisse omma orjusse kwan wasta kõnneliwa nink teotiwa; sis tunnist temma neile: teile pididi eesmält se Jummalat sõnna juttustetus sama: ent nüüd, et teije sedda hendast ärratoukate, nink ei arwa henda mitte wõart ollewa sedda iggas west

f) Mark. 16, 16. g) Jan. 3, 18. h) 1 Kor. 6, 9-14.

i) Apost. 26, 18.

west ello, sis kânname meije henda neide pagganide pole k). Ent olgo temmal Judalistega, ehk pagga-
nidega tallitamist, sis olli temma Juttusse ikkes sest:
Jesús Maatsfaretist, sedda Jummal om lähhatanu,
nink ke omma armo ammetit mitme sure Jimme nink
Tähtiga om kinnitanu, ke Judalistist läbbi pagganide
kâe om Nisti päle podu, om se Önnisteggija nink
Eige Ilma lunnastaja. Kâändke henda Temma pole,
nink wõtte Sedda usfun wasta; sis saap Jummal
teile teije pattu andisandma, nink teid omimis latfis
wasta wõtma, nink teile ka Pühha Waimo läbbi
armo andma. Nink kui nemma sedda sõnna usfun
wasta wõttiwa, nink henda lasfiwa ristida, sis op-
pet temma neid fik piddama, mes Jesús olli kâssnu,
nink nida kastwiwa nemma Jesusse Kristusse armun
nink tündmissen. Mes temma neile Korintilisile
kirjut: Sest minna es arwa middake teedwa teije
seân, kui Jesusst Kristusst, kâ Nisti om podu l); se
olli Eigin paigun, kohhe temma tulli, temma kôme
nink Pâ assi. Ent se olli Eigin paigun sesamma lug-
gu, kui temma Korintilistele sest ütlet: meije juttus-
tame teile sedda Nisti päle potu Kristusst, neile Ju-
dalistele pahhandust, nink neile Krefalistele hü-
lust m). Temma meel olli allasi se: se olgo minnust
kawwen ärra, minnist muust kitta, kui ütfinda meije
Jesanda Jesusse Kristusse Nistist n). Pawel lats
se sissen riikalikult eddesi, mes Simeon läbbi se
Pühha Waimo Jesussest ette om kulutanu: sesinnane
pan

k) Apost. 13, 46. l) 1 Kor. 2, 2. m) Kor. 6, 14.
n) Gal. 6, 14.

pandas saddamisess nink illestõssemisess paljodelle
Israelin, nink üttes tãhhes, kummale saap wasta
pajatedus o). Sest sãrãtsille Judalistile, kumma
Sedda kui Lunnastajat odiwa, et Temma piddi neid
Roma wallitsusse ikkest ärrapãstma, nink neist wã-
jastpiddi ütte õnnelikko Rãhwast teggema, saiwa üt-
te Kuningat ke Nisti päle sai se Pate Rõdrolu waijele
illespotus, nink ke neid nõud taht neide pattust ärra
lunnastada, es olle wastawõtlif. Nemma pahhan-
diwa henda se ille, et sesinnane neide Messias peãs
ollemas.

S. 24.

Se mannu tulliwa weel tõise asja, kumma
Kristusse armo oppussest omma ütletu, nink kumma
neile ilmkannatamatta olliwa. Ne Sadduseri pits-
tiwa, et ei olle üttele illestõssemist, ei Engli, ei ka
üttele waimo p), ent nesamma Sadduseri olliwa
sure nink wãggewa: sest ne kõrge Preestre nink nei-
de suggu Rãhwast tunnistitiwa henda ka se pole.
Kui nõud Pawel juttustas, et Kristus om koolijst
illestõsnu, sis saiwa fik se Sadduseri Seltis tãus
wihha Paawli päle, nink temma tulli se läbbi neist
paljo hãdda nink kannatusse alla.

Ent ne wariferi saisiwa jãlle omma kange õn-
susse päle, nink kõnnetiwa henne waijel üts tõise-
ga, et nemma omma tõga pattu andisandmist, elio nink
õnnistust ärraorjasse. Se wasta kinnit Pawel
jãl

o) Luk. 2, 34. p) Apost. 23, 8.

jälle: et Inniminne omma teoga middate muud kui wihha hennelle orjas, ning et keäke muido, kui läbi usu Kristusse sisse pattu andisandmist, ning sest iggawetsest õnnistusfest woip ossalikkus sama. Se teggi mõrroust nelle wariserile, ning konna nemma se kängemb ning kuulsamb selts se Juda rahwa seän ollirwa, se saat ka Paawlit ütte raske hädda ning willetsusse alla.

Ne Kirja tundja, tahtsiwa paljo sest Pühha Kirjast arwada ning selletada. Mes meije Isand ning Õnnisteggija üttel: teije nõrwate sedda Kirja, sest teije mõtlete, et teil se iggawenne Ello olles sääl sissen, ning se om, te minnust tunnistap; ent minno mannu ei tahha teije mitte tulla q), se lädp lige ennämbiste neide Kirja tundjide päle. Sest et nemma sedda Kirja wäega tõisiti käändsiwa omma sellestustega, omma mõlemisse perra, kumb ommete selle Kirja mõttele sündsa ei olle, mis läbbi paljo kottusfit sest Kirjast ütte tõist mõtlemist saiwa, kui se Kirja omma ainus mõtte om. Meije Isand Jesus Kristus om neid saggede seperrast kõrwaste nominu, ning hädda neide ülle heikaru. Kumb nemma se armo oppusse wasta tõukasiwa, sis olli se nelle üks pahandusfes.

S. 25.

Neide Pagganide seän es olle ne Judalisfe ni wäega armastetu. Sest kooljide ülestõsseminne olli

olli nelle Ilmtabbamatta ning mõtlematta asfi. Se Kristi pominne olli üttes nuhtlusfes, kumb ennege nelle perris orjatele johtus, kumb nuhtlus ka esfiär rāide teotalik olli. Kui nüüd Pawel neide Pagganide mannu tulli, ning neile Jesusfest Kristusfest, üttest wäega waifest Judist kõnneli, sedda wimāte sai Kristi kolge lõtu, ning kui ütte suurt kurgateggijat päle ärrasurmatu, kui temma nüüd kui Jumma last lähhetetu suurest Prohwetist nelle juttust, ning sedda mannu üttel, et sesamma Jesus om jälle ülles ärratetus sanu, ning om Tairwate ülles lānnu, ning et Temma nüüd se Õnnisteggija ning Õnsasteggija kiti Innimissil om; sis olli se käl komolikko wiis perra surembal hullkal Pagganist mitte tõisiti oota, kui et nemma sedda üttes hullusfes pidasiwa. Nemma kairwa sedda kui ütte hullu juttust, ning es mõtle se päle, et nemma olles tāshele pandnu, ning olles sedda wasta wõtnu, ning seperrast es lõrwa nemma se sisest ütte Jummalikko tarkust.

Nei kui se neide Judaliste üllembide, ja Wambide ning Oppetajidega olli, et nemma se armo oppusse wasta pannirwa; ni olli se ka neide Pagganide seän. Jo Paawli ajal sai se ne Ilma Tarkus se ning aja Ramato, ni häste Krefaliste kui Roma liste seän kängeste loetus. Ent Pawel juttustas sedda armo oppust ei mitte moistlikko sõnnadega Innimisse tarkusfest, enge sārāise Sõnnadega, kumb Pühha Waim oppetap r). Mida olli sis se eenkõn,

Põnne, kui ka se terwe oppetusse assi ja Tarkus neist
Paawli juttusist neile Pagganide Oppetajille was-
ta: nemma piddasiwa sedda hullusfes, ent õkwa
lääbi se tulli neide hennese hullus walge ette; nink
se olli Jummalat tekko, ni kui Pawel sest ütles: Jum-
mal om sedda ilma tarkust hullusfes tennu. Sest
konna se Ilm omima tarkusfega es woi mitte Jum-
mala tarkust tutta, sis olli Jummalat mele perra, läb-
bi se hullu juttusfe, se om, kumb selle waiselle Rah-
wale kui hullus ette tulli, õnsas tetta neid, kumma
sedda uskfiwa.

S. 26.

Se sadap meid nüüd se tõise tüüki päle, õkwa:
et se Sõnna sest Kristist om meile, kumma õnsas
same, üts Jummalat wäggi. Kui Pawel ütles: ar-
must ollete õnsas sanu lääbi se ussu, nink se ei olle
mitte teist essi; enge Jummalat ande om se s); sis
om sest nätta, et ne, kumma Kristusfe sisse uskwa,
neide seân, kumma õnsas sawa, omma arwatu.
Ussu Jēfanda Jēsusfe Kristusfe sisse, sis saad sinna
nink sinna Maja õnsas t). Neile, kumma Kristusfe
sisse uskwa, om se Sõnna Kristist üts Jummalat
wäggi: ni kui Pawel sedda tunnistap: minna ei
hääbene henda mitte Kristusfe armo: oppusfest, sest
se om üts Jummalat wäggi, õnnistusfes ligille,
kumma sedda uskfiwa u).

Kui nüüd üts Jannimenne, ke Pawliga woi-
üttel

a) Ewef. 2, 8.

1) Apost. 16, 31.

u) Rom. 1, 16.

üttelda: minna ella nüüd sen Jummalat Poja ussun,
ke minno om armastanu, nink henda essi minno
est om ärra andnu v); tält peäs küsima: kuis ollet
sinna sedda Sõnna sest Kristist kui ütte Jummalat
wäkke tundnu? sis saap temma kõi tunnistama, et
temma sedda saggede ja paljo kõrd om tundnu.
Temma saap üttema: minna olli pimmedusfen, nink
olli essi hepnese pimme. Ent kui minna sest Kris-
tusfe armo oppusfest kõi, sis läts üts walgus min-
no ülle, nink minna nāggi et minna, konna mulle
weel sedda Õnnisteggijat es olle, üts ärrakaddonu
nink ärrasunnitu Janniminne olle. Kui minna läb-
bi Jummalat armo se ülle murrelit nink kurb olli,
nink ütte hādda sõamen tusi, sis teggi mulle se armo:
oppus Jēsus, et minno saas lääbi Kristusfe armo-
tetus sama: se olli mulle jo üts rõmu, sõnna. Min-
na ikfi Õnnisteggija perra, nink minno palwe ja
puklaminne olli: Oh! kui minna ommete tijas, et
Temma ka minno Õnnisteggija olles. Sis üttel
mulle se armo: oppus: Temma om kifi Jannimiste
Õnnisteggija, nink om seperrāst Ilma sisse tulnu,
otsma nink õnsas teggema, mes ärrakaddonu om.
Minno pattu litiwa minno, nink olliwa minno pād-
kui üts rasse koorm. Sis üttelti mulle armo: op-
pusfen: Jēsusfest tunnistawa kif Prohweti, et
Temma Mimmel kif kumma Temma sisse uskwa,
pearwa pattu andis andmist sama. Sedda tusi min-
na ka: Oh mārane rõõm! Minno sūdada tuus sed-
da Õnnisteggija armastamist, ke mulle kif minno
pat,

v) Gal. 2, 20.

pattu andis and: ent oh! kuis minna ommete seß
pattu wäest wois wabbas sada! ärra olle heitinu,
üttep se armo: oppus: Kristus om meile ka Jum
malast tettu pühhäuskes, nink läbbi Temma tunds
misse saap sulke Jummalast kii kinkitu, mes sul
Jummalikkus ellus nink tähtis waja om. Se Jlm
nink se kurri wainlanne saisap mulle wasta, nink
otsip minno warra ärra risu: sääl juhhatap minno
se armo: oppus Kristusse mannu, nink Temma wot
minno armun wasta. Minno waisele hengele pudo
egga päiwa wastet toidust, nink finnitust. Se ar
mo: oppus näüt mulle, et minna Kristussen, nink
läbbi Temma, minno armsa tairwasse Esä man,
kii walmistetü sa löidma, minna peas nüüd palle
ma nink wotma. Mulle teep se saggede haiget, kui
ma henda tähhele panne, et minno heng nink ihho
üts pöid olles, kumma sisse üts hä seme om külwetu,
ke ka jo juured om allustanu, nink tabhas suggu
kanda, ent sesamma pöid hennesest essi, ikkes
umbrohhi ülles ajap, nink minna ei kōhta sedda
wälsa kitesku. Ent se armo: oppus rōmustap
minno rikkalikkust neide illusa sōnnuga, seß kui
meije Tälle omme pattu nink hädda kairbame,
sis om Temma ussutaru nink bige, et Temma meile
meije pattu andis annap, nink puhastap meid ki
gest üllekohtust. Tullirwa mōnne hädda nink willet
susse ülle minno, sis näüdas se armo: oppus minno
se päle, et sesinnatse aja kannatus, mitte se auru
tusse wäart ei olle, kumb meije kullen peap arowale
detama, nink se Lotus seß iggawesse Ellust täüt min

no

no Sōand sure rōmuga. Sesamma wißi pääl om
se Pühha armo: oppus henda kui üts Jummalä
wäggi näütü, nink nida näütap temma ikkes weel
minno man. Ent ommete ei olle se woiriolik, et
ma kii wois Sōnnuga ärra üttele, mes minno
Sōdda tunnep, ehk seß om jo tundnu.

Paawlit nink töisil Jesanda Jüngrii olli nou,
sedda Kristi Sōnna, ehk armo: oppust juttustada
kummaß nemma näijewa, kuis se armo: oppus henda,
kui Tulli pahode Sōamide sisse näüt, et ta kirowe
ärrasullatap, nink ni kui wasar, ke neid Paß lahki
pörrutap w). Nemma saina sedda Torotust: Se
Jesand saap omma Sullasille wäkke andma x); nink
sedda Sōnna neide subho: Terräwa omma sinno no
le, et ne Rahwas Sinno ette mahha saddawa y); kui
ka: nida kui se wiim nink kummi sedda maad pehmen
dāp, nink teep suggulikkus nink kaswanus, et tem
ma annap semend külwajälle nink Leiba sūrowa, nida
peap ka se Sōnna, kumb minno Suust wälsa lähhāp,
ollemā; se ei peā mitte jälle tühsjāt minno mannu
taggasi tullemā, enge teggema, mes minno mele
perra om, nink peap kōrda minnema, kumma per
rāst ma sedda lähhāta z).

Nida näüt henda se Sōnna seß Kristist, kui
Jummalä wäggi neide man, kumma önsas sawa,
se om neide man, kumma ussun Jesust wasta wōtti
wa. Ne saina täüdetus armoga Jesusse Kristusse
nink töine töise wasta; nink se olli nätta essiarra
lik.

w) Jer. 23, 9.

x) Lam. 68, 34.

y) Lam. 45, 6.

z) Jes. 55, 10. 11.

liffult saad Jerusalemi Roggodusse man, kumb sedda
damaid päle Pühha Waimo wälja kadamisse läb-
bi Petre juttusse koggotus saiwa a). Nemma sai-
wa sesti Ilmast ja ka ommist lähembist söbbrust,
kumma Dnisteggijät weel es tunne, wihtatus, nei-
de haad risotus, nink ilmarmota perrän kiusatus.
Nemma saiwa Judaliste koggodussest wälja touka-
tus, nink nemma saiwa wärga sagede pessetus; nem-
ma pannuwa neid wangi. Hoonde sisse, neid nuh-
belti, neid heiteti kiwega nink tappeti neid Kris-
tusse perrast; ent nemma jäiwa se armo-oppusse
wäe läbbi usutawas ammat Surmani.

Lühhidelt: Ke selle armo-oppuselle Sönnawõts-
liffus saap, nink sedda ussun wasta wõttap, se saap
se läbbi waimust, Jummalat kassas sada, temma saap
Pühha Waimo osaliffus, temma tullep Jesusse
Kristussega se sisseliffu ossausse sisse, Temma saap
üttes wassses lood-asjas, nink üttes iggawesse Ello
Perrändajas. Nink nida olli neile se armo-oppus
üts Jummalat wäggi.

S. 27.

Ent mes om se asji ehk Süüd, et se Sönn-
sest Kristist neile üts Jummalat wäggi, nink töisille
üts hullus om; nink et armo-oppusel luggu om, ni
kui sel päiwale, kumb omma paistussega mõnne asja
sullatap, nink töisi asju jälle sefamma Paistussega
kalk

kallastap? Minna tahha ütelda, mes minna sesti
Pühha Kirja perra mõtle, nink jo paljo ajastaigu se
ülle olle mõttelnu.

Saad Hiobi Namatun om üts kōnne, mes Is-
sand ei olle mitte laitu, nink kumba sissen ka meel-
de algatas, et Jummal eggautte Innimist temma
ellun kats ehk kolm kōrd pūrowap temma ärrarikmis-
sest wälja awwitada, nink se Ello-walgussega tahhap
walgustada b). Kui meije sedda meije tundmisse per-
ra armame, sis peame meije tunnistama, et se Is-
sand sedda paljo Innimiste man, ei mitte kats ehk
kolm kōrd, enge paljo kōrd teep. Meije Is-
sand Jesus Kristus om se töttelik walgus, kumb kiki
Innimissi waigustap, nink Temma üttep: Kui
minna sesti Maast sa üllendetus, sis tahha min-
na neid kiki henne perra tõmmata c). Nink saad
wiimse kōhto päiwal, ei sa kēde ütelda se kige Ilma
kōhto-moistja wasta: minno ei olle Sinna mitte
henne perra tõmmatu, nink seperrast ei olle minna
ka mitte Sinna mannu tulnu. Ka weel saaisap kire-
jotetu, nink meije Is-
sand Jesus Kristus üttep sesti
ka: nemma sawa kiki Jummalast oppetetu ollema;
nink üttep sedda weel mannu: se nüüd sedda kulep
sest Esfasi, nink oppip, se tullep minno mannu.
Kui nüüd se Esfa ütte Innimist tõmbap, nink omma
armsa Poja mannu tahhap wiija — sis sünnip se
mitma wiisiga, esfiäräliffult läbbi se armo-oppus-
se — nink kui se Is-
sand meije armas Dnisteggija
seddasamma henda mannu tõmbap — (se man om

TRÜ ... atukogu

D 2

esfi

a) Apost. 2, 41. n. f. f.

b) Hiob 33, 29. t. f.

c) Jan. 12, 32.

essiärrälikkult Teggija se Pühha Balm), sis üttel das sedda Pühha Kirja sissen, se aig nink Tund olli temma Roddo:otsminne d). Kui üts sedda armo, Tundi mitte tähhele ei panne, nink se Essa teggo, nink sedda Poiga ja Pühha Baimo ärrapöllep, nink sedda tühja ste peap, se teep Suurt pattu. Meije armas Issand Jesus Kristus ütley: Sodomal nink Kommorral saap kocht päiwal hõlpsamb luggu olles ma, kui üttel Linal, kumma selle Jummalikko kuts missele mitte Sodamen rumi ei anna e). Temma essi ikkis halledaste ille Jerusalemni Rahwa, seper, rast, et nemma omma Roddo:otsmisse aiga mitte ei olle tähhele pandnu f).

Nüüd om se Issand meije Innisteggija ütte Sõnna kõnnelnu, nink seddasamma mittokõrda üt telnu: Kellel om, sel saap antus, et täl wiiljal olles; ent kel ei olle, felt saap ka se ärrawõetus, mes tem mal om g). Se om, kui meije kii sedda Jesusse kõnnest lābbi loeme ilm wastakõnnelematta se: Kui Jummal se Issand, ütte Innimissele armo nink andit jaggap, sis tahhap Temma ka et temma sed da Temma mele perra, ommas kaskwus hennele peap prukima. Kui nüüd üts usfutar om, nink wõttap sedda armo nink andet kumb temmāle ossas saap, ütte tennolikko Sodamega wasta, nink teep sedda fige usfindussega, se saap ennāmb sama, nink saap se Issanda hāest kāest rikfaliikkult armastamist nink joudo sama. Ent kelle man se kii ilm tullo nink

nink kaskwota om, mes Jummal temma man teep, nink tälle pūrowāp jaggada; se sattap omma wasta pannemisse lābbi Temma āhwārdāmisse alla, sis jāap temma ikkes tühjembas, nink teep henda essi sest figest ilma, mes tälle enne ossas olli nink mes temma weel olles woinu sada.

S. 28.

Se lābbi tullep sis üts Inniminne sārātse õn neto saiusse alla, et temma nāggerwa filmiga ei nāe, nink kuulwa kõrwuga ei kule, nink temma süd da ei sa ennamb tundma sest middāke. Nida olli neide Judalistega, kummist ütteldas: neide südda olli ärra kallestetu nink kinni tūkkitu sel Rahwal, nink neide kõrwule olli rasse sedda kuulda, nink nem ma suiksiwa omme Silmiga, et nemma ütskõrd wois kaeda omme Silmiga, nink omme kõrwuga kuulda, nink targembas sada omman Sodamen, nink henda ümbre kāānda, nink et minna neid ar witas h). Paawli Sõnna kinnitāwa sedda ka: seperrast, et nemma sedda armo tõttet ei olle tahnu wasta wõtta, et nemma õnsas saasse; seperrast saap Jummal neile ütte wāggewat essitust lāhhāta ma, et nemma sawa wõltsi usfma i).

Ent se mannu tullep weel se, mes Pawel ütley: Sest sefinnatse Ilma Jummal — se om se kurri waim kelle wallitsussele nemma omma jättetu, nink temma tahtmist tewa — om neide umbussjide meelt ärra

d) Luf. 19, 44.

e) Mark. 6, 11.

f) Luf. 19, 21. t. f.

g) Matt. 13, 12.

h) Apost. 28, 27.

i) Tess. 2, 10. 11.

ärä sögge danu, et nemma mitte sedda armo: oppusse walget ei näe; sest Kristusse selgusfest, kumb om se Jummalä kōjo k). Sest neide päle lāwa ka ne Sōnna: om meije armo: oppus kinni kattetu, sis om se neide man, kumma hukka lāwa, kinni kattetu l).

§. 29.

Kas sis meije Pāiwil ka weel nida om, et se Sōnna sest Kristist neile, kumma hukka lāwa, üts hullus om, nink neile kumma õnsas sawa, üts Jummalä wāggi? Kuis sis: Ja Jummalä parrago. Mes se Jesand, meije Õnnisteggija üttel: minna kitta Sinno, Esä, Taiwa nink Ma loja, et Sinna sedda neide taru nink moistlikkude eest ollet ärä peetnu, nink ollet sedda arwaldanu neile hullukeisfile; ja, Esä, sest se om nida Sinno mele perrast olnu Sinno een m); se om nüüd parhilla weel tõtte.

Minna tunne hennese lihhotamist ollewa, sest kōen ollewast ajast ütelda: Ka meije pāiwil om se Wain Kristusse Kristi wasta weel kaugemballe, kui se Paawli ajal olli. Eel kõrral olli se armo: oppus, kumba Pawel juttustas, neile Judalistele pahhandusses, nink neile Pagganille hullusses. Nüüd omma paljo Mihhe, kummile kōl parremb moistus wōis olla, kellel se Sōnna sest Kristist weel iks hullus om. Neide kõnne nink kirja näütwa sedda ka, mes minna siin üttele, ni ilm wasta kõnnele: matta,

k) 2 Kor. 4, 4. l) 2 Kor. 4, 3. m) Matt. 11, 25. 26.

matta, et mulle sest ennamb ei olle middāke waja ütelda.

Saggede olle minna mõttelnu: Kas särātsē Innimisse henne sisfen ärä ei heiti, kui nemma neid Pawli Sōnnu loewa: kui ka meije, ehk üts Engel Taiwast tulles, nink teile tõist armo: oppust kulusas, kumba meije teile olleme kulusanu, se olgo ärä wannotu. Ni kui meije teile parhilla olleme ütelnu, nida ütleme meije weel ütsebrōd: kui kēake teile tõisite sedda armo: oppust juttustap, kumba teije meist ollete sanu, se olgo ärä wannotu u). Nida woip ka Paawli Sōnnu neide päle tēhēndada: neide Sōnna sõõp henda ümbre, ni kui narrits o).

Ent Jummal, ke ommale Pōjale üttel: Jstu minno hāele kēale, seni kui minna panne Sinno Wainlaisi Sinno jalgu allutses p); Kristus, kelle Suust kätte terrālinne Mōõl wālja lāap q); nink se Pūhha Waim, se tõtte Waim, r) sawa edda as ja kätte wōtma; kumma päle meije rōõmsast totame.

Ent sisiki om ka sedda, meije ajal, Jummalalle olgo auro, kittus nink tenno! tõtte, et neid paljo Tuhhat omma, kummille se Sōnna sest Kristist üts Jummalä wāggi õnnistusfes om sanu.

Temma tahhas neid iks omman armun illes piddada, ajast ajani, nink õnnistada mes Tāl om, egga üttele Paigan.

Tālle olgo auro ikses nink iggawest. Amen. Oh Jesand Jesus Krist, ke Sinna armolist Kristi

n) Kol. 1, 8. 9.

o) 2 Tim. 2, 17.

p) Lāw. 110, 2.

q) Mal. 1, 16.

r) Jan. 14, 17.

Risti Pu pääal foolnu, nink hennel foggodust, so
 Surma lääbbi saatnu. Sinno foggodus, littäp so
 se eest, figest Süddamest. Kirieleison! Halleluja!
 Amen.

ky

ky